

УДК 72 :159.937.52 (477.8)

У. В. ШПІЛЬЧАК

СПРИЙНЯТТЯ ІСТОРИЧНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА У КОНТЕКСТІ РЕГЕНЕРАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ МІСТ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ)

У статті розглядається специфіка людського сприйняття історичної спадщини у просторах міста. Подаються конкретні вияви взаємодії явища сприйняття міського оточення до регенерації архітектурного середовища

Ключові слова: *сприйняття, архітектурно-просторове середовище, історико-культурна спадщина, трансформаційний процес, міста Західної України.*

У. В. ШПІЛЬЧАК

ВОСПРИЯТИЕ ИСТОРИЧЕСКОЙ ГОРОДСКОЙ СРЕДЫ В КОНТЕКСТЕ РЕГЕНЕРАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ ГОРОДОВ ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ)

В статье рассматривается специфика человеческого восприятия исторического наследия в пространствах города. Представлены конкретные проявления взаимодействия явления восприятия городского окружения к регенерации архитектурной среды.

Ключевые слова: *восприятие, архитектурно-пространственную среду, историко-культурное наследие, трансформационный процесс, города Западной Украины.*

U. V. SHPILCHAK

THE PERCEPTION OF HISTORICAL URBAN ENVIRONMENT IN THE CONTEXT OF REGENERATION (ON EXAMPLE OF CITIES OF WESTERN UKRAINE)

The article deals with the specificity of the human perception of heritage spaces in the city. The concrete expressions of the interaction phenomena of perception of urban environment to regeneration of architectural environment were served.

Key words: *perception, architectural and spatial environment, historical and cultural heritage, the transformational process of the Western Ukraine.*

Архітектурно-просторове середовище, проявляючи свої багатоаспектні можливості, демонструє множинність підходів щодо його сприйняття. Воно є своєрідним відображенням соціальних стосунків. Постійний пошук нових цінностей і пристосування до більш швидкого ритму життя спонукає людину до постійного оновлення свого оточення. На кожному історичному етапі виникають певні пріоритети щодо формування і розвитку міста, у яких проявляються різні способи життя. Сьогодні проєктанти проводять пошуки моделей міста, які б відповідали сучасним естетичним запитам і проблемам урбаністичної ансамблевості, просторово-транспортному аспектові, злагодженій пластичності ландшафту тощо. Щодо історичних будівель, які сприймаються як зберігачі колективної історичної пам'яті, то тут важливо знайти рішення, у якому вони будуть вдало адаптовані до безперервних модифікацій у контексті мінливості естетичних і функціональних потреб нашого часу.

Трансформація й оновлення історичного міського середовища – процес, який вимагає кваліфікованого, науково-обґрунтованого підходу. Узгодження старої забудови і новобудов, взаємовідповідність вулиці і дороги, виходячи з вимог технічного прогресу, вимагають фахового вирішення. Пристосування історичного міста, його окремих частин до вимог сучасного життя через модернізацію його структур, «збереження архітектурної спадщини, поширення специфічних характеристик історичного міста на весь міський ареал називають регенерацією» [4, с. 251].

Проблеми сприйняття архітектури досліджували у своїх працях Р. Арнхейм, Е. Беляєва, Л. Виготський, І. Середюк та ін. Питання регенерації історичного міського середовища частково розглядалися у працях М. Бевза, О. Гутнова, А. Іконнікова, Б. Посацького Р. Могитича, З. Соколовського та ін.

Мета статті – з'ясувати особливості сприйняття змін історичного міського середовища в процесі його регенерації, розкрити важливість урахування закономірностей сприйняття архітектурно-просторового середовища.

Людина складає враження про архітектурно-просторове оточення розглядаючи його, а пізніше завдяки обробці і перетворенню побаченого на всіх рівнях логічного мислення формується остаточний результат. Науковці аналізують явище сприйняття як складний процес, що включає в себе «селективність, установку, оцінку і інтерпретацію поступаючих сигналів інформації», а здатність сприймати визначають, як «процес історично обумовлений, який відповідає змінам кожної наступної епохи, який не може формуватися без зв'язку з історично об'єктивними процесами розвитку суспільства» [8, с. 10]. Для кожного історичного періоду характерні свої досягнуті границі бачення, своя зорова свідомість, які зумовлені пізнавальними особливостями цього часу. Еволюція змін форм пов'язана з фізіологічним процесом бачення, з діяльністю мозку, які формують зорову свідомість. Остання у свою чергу залежить також від суспільно-політичного характеру епохи. Зорова свідомість певного історичного періоду «користується властивим тільки йому набором засобів виразності» [8, с. 97]. Таким чином можна стверджувати, що існує взаємозалежність між візуальним характером змін в архітектурі і змінами у зоровому сприйнятті.

Науковці розрізняють сприйняття, яке сформоване на основі освоєння історичної спадщини, в процесі еволюції художнього досвіду, називаючи його генетичним. А сприйняття, пов'язане з процесами формування нових образів називають актуальним. Воно за природою є складнішим. Процеси актуального сприйняття проходять повільніше, оскільки формування нових образів, вимагає більше зусиль, ніж розпізнання, відтворення [8, с. 129]. Актуальне сприйняття відіграє вирішальну роль у створенні нових естетичних цінностей, власних формальних прийомів. Процес становлення актуального сприйняття формується у процесі взаємодії генетичного сприйняття, яке вкорінилося у свідомості і сприяє інерції мислення з психічними новоутвореннями.

Для характеристики сприйняття архітектурно-просторового середовища як явища науковці сформулювали такі поняття, як видовий кадр, архітектурна картина, сцена міста (архітектурна сцена) тощо [2, с. 52]. Таке формулювання думки пояснюється тим, що міське оточення, яке трансформується у певне просторове зображення у процесі сприйняття, є тривимірною ділянкою, зафіксованою людським зором, що є найбільш інформативним засобом чуття людини. Особливість такої візуалізації полягає у тому, що вона зумовлена біологічними можливостями сприйняття і законами перспективи.

Власне сам процес сприйняття архітектурного середовища можна аналізувати через призму фізичних, фізіологічних, психологічних і соціальних аспектів. Адже архітектурним об'єктам притаманні фізичні якості: розміри, вага, маса, розташування у просторі, колір, фактура. Вони визначаються зовнішніми фізіологічними відчуттями людини [2, с. 30]. Соціальні аспекти виражаються у певних ментальних особливостях, які простежуються у впливі соціуму на людину, і виявляються у певних подібностях щодо сприйняття архітектурного середовища серед однієї спільноти на протигагу іншим. Подібним чином проявляються психологічні ознаки, які можна спостерігати у суб'єктивних відмінностях процесу сприйняття в осіб різних вікових груп і через різноманітні професійно-кваліфікаційні особливості тощо.

Специфіка об'єкта дослідження полягає у тому, що архітектурне середовище є структурою функціональною і одночасно культурним й естетичним надбанням. Більше того, міське оточення як складний організм суспільних відносин і як система, в якій постійно створюються зразки матеріальної і духовної культури, перебуває у постійних перемінах. Під впливом прогресивного розвитку науки і техніки, підвищення економічного потенціалу, глобалізаційних процесів та інших чинників розширюються формотворчі можливості людини,

змінюються утилітарні й естетичні запити. Вони у комплексі формують штучно створений людиною матеріальний світ. Історичне архітектурне середовище як історико-культурна спадщина найбільшим чином виражає ці фундаментальні трансформації в елементах міського оточення, віддзеркалює перманентну взаємодію, що відбувається в різних культурних формаціях між людиною, природою і архітектурним середовищем та є свідченням еволюційного зв'язку людини, суспільства і довкілля.

В історичних містах Західної України 90-ті роки ХХ століття були позначені значним «переломом» у суспільному житті, що був зумовлений перебудовою політичної системи країни. У психології людей із початком незалежності України теж відбулися зміни, що виявились в оптимістичних надіях про вдалу реорганізацію міських структур, підвищення естетики і функціональності середовища. Прагнення до перебудови міст спонукали до розробок програм регенерації архітектурного середовища і втілилися в реальних проектах. Плановою була комплексна реконструкція цінних пам'яток архітектури, площ і вулиць середмістя. У кінці 90-х років розпочалася реалізація проектних завдань в обласних центрах Західної України: у Львові, Івано-Франківську, Луцьку, Тернополі. Втілення програм також відбувалось і в малих історичних містах: Галичі, Коломиї, Болехові тощо. У рамках мети містобудівних заходів передбачалось провести ґрунтовний збір матеріалів щодо стану пошкодженості будинків, дорожнього покриття, комунікацій тощо. Слідом за аналізом ситуації, що намітила прогностичні плани, відбувалося власне проведення робіт з реставрації та реконструкції. Цікаво те, що фінансування регенераційних заходів проходило не тільки за участю крупних державних і виробничих структур, але й з допомогою фізичних осіб, спонсорів [3, с. 5–6]. Загальна підтримка населення сприяла вдалій реалізації масштабних планів перебудови міст. Активізацією громадської ініціативи послужили ідейні прагнення щодо покращення їхнього навколишнього середовища, емоційне піднесення від цього процесу.

Практика процесів оновлення міст Західного регіону має багато виразних прикладів. Втілення перспективних планів у м. Луцьку було направлене головним чином на розширення проїжджої частини вулиць середмістя, реконструкцію площ Злуки, Грушевського та ін., оновлення фасадів, елементів благоустрою тощо. У м. Івано-Франківську найбільш яскравим виявом процесів розвитку архітектурного середовища у рамках програми 1999 р. було проведення робіт з відновлення пішохідної частини вул. Незалежності, пл. Шептицького і пл. Ринок [10]. У Тернополі у 2001 р. здійснювалась реконструкція ландшафтно-рекреаційних зон, розроблялися і впроваджувалися програми розвитку житлового фонду центральної частини міста. У Львові регенеративний процес наприкінці 90-х років ХХ ст. не мав такого чіткого напрямку і розмаху, як у вищезазначених містах, оскільки реалізація проект-концепції у 1995 р. була загальмована місцевою владою, а без державної підтримки плани оновлення не могли втілитися.

Варто відзначити, що проектні підходи і реалії сьогодення порівняно з періодом радянського часу суттєво відрізняються. Ці зміни є дуже виразними у практиці розбудови міських осередків. Адже в радянський період проекти розвитку міст фінансувались

централізовано. У нинішній час до будівництва головним чином залучається приватна ініціатива [6, с. 71]. Відкритість суспільства, демократизація у проектних підходах принесла багато позитивних зрушень, але зустрічалися і негативні явища. Здобувши велику міру свободи, інвестори часом почали впроваджувати проекти комерційного спрямування, які нерідко нехтували пам'ятковим статусом будівель в історичній частині міста.

Особливо гостро проявилися наслідки недбалої пам'яткоохоронної політики в Івано-Франківську: теперішні трансформації завадили місту претендувати на почесне включення до списку пам'яток всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Наприклад, конкретні вияви маємо у спотворенні композиції історичного ансамблю площі Ринок. Дисонантами є новозбудовані вставки на пл. Ринок, 4, будинку «Арс-Дім» на пл. Ринок, 14, склобетонної будови «Легенда-центр» на вул. Вітовського, 7 [9, с. 97–98]. Такі будівлі аж ніяк не вписуються в архітектурний ансамбль основної історичної площі міста. Вони порушують попередньо сформовані масштаби і пропорції, художньо-стильову гармонію ансамблю, ретроспективний образ, нівелюють цінність історико-культурної спадщини середмістя. Тому виходить так, що основна домінанта – міська ратуша – композиційно втрачає своє значення. Порушення композиції, просторових зв'язків між елементами міського середовища у даному випадку породжує відчуття нагромадження і тісноти.

Зміна соціально-економічних відносин у країні зумовила поширення явища комерціалізації у проектних підходах. Підприємці прагнуть освоювати перші поверхи житлових і громадських будівель, охоче використовують прибудинкову територію під літні кафе та інші мобільні будівлі і споруди. І цим справа не обмежується... Фахівці і свідома громадськість висловлюють побоювання щодо перспектив розвитку цього процесу. Економічний інтерес у формуванні нинішнього вигляду міст відіграє чи не провідну роль. У світлі цих реалій нерідко нехтуються засади гармонійного розвитку: врахування особливостей попередньо сформованої композиції міста з її доміантними й акцентами, масштабами, силуетом тощо.

Випадки неналежного ставлення до історичного середовища є непоодинокі і зустрічаються по всій Україні. Діапазон шкідливих впливів виявляється у проблемах від невдалих реконструкцій чи реставрацій будівель до примітивного вандалізму. Це свідчить про все ще низький рівень культурної свідомості багатьох людей. Проте варто розуміти, що сприйняття і ставлення до навколишнього світу залежить від освіченості і вихованості, якостей, які не з'являються на порожньому місці, а прищеплюються у процесі становлення людини як особистості, розширення її світогляду тощо.

У місті Львові ситуація зі збереженням і розвитком архітектурного середовища має більше перспектив, ніж в інших містах Західного регіону. Консервативна і реконструктивна практика тут базується на традиції, що сягає другої половини XIX століття і, що є найголовніше, вона продовжується до наших днів [1, с. 7]. Місто належить до світової спадщини ЮНЕСКО, що теж зобов'язує до більш копітливої пам'яткоохоронної діяльності. Є приклади закордонного інвестування коштів у сферу оновлення історичних місць, зокрема з Польщі. Фахівці визначають, що містобудівні заходи Львова на етапі сьогодення повинні спрямовуватись на використання переваг вигідного географічного розташування та історико-культурного потенціалу.

У реалізації творчого бачення нерідко спостерігається відбиток національної культури і особливостей історичного періоду. Підходи до оновлення міського історичного середовища є різні. Закономірності «стилістичної реставрації» передбачають повторення стилевих форм із попередньо створеного архітектурного середовища, а принципи введення новітніх нашарувань створюють враження колажності міського оточення. Останній тип реорганізації є більш перспективним у наші дні, проте у такому випадку значно складніше досягти гармонійності елементів міського оточення.

Теоретичне обґрунтування практики регенерації міського історичного середовища, розуміння особливостей творчого процесу проектування, знання сучасних концепцій архітектури дасть можливість належно оцінити, виробити критерії якості міського середовища. Безперечно, однією з таких ознак є позитивне, негативне чи байдуже сприйняття організації навколишнього простору. Емоційне забарвлення поглядів на міське оточення інформує про те, які фрагменти середовища є схвальними в очах громадськості, а які незадовільні.

Отже, виявлено, що поняття сприйняття – це відображення навколишнього світу через призму людської свідомості. Відмінність у поглядах і ставленні різних людей пояснюється обставинами, які впливають на особистісні характеристики, зокрема професійні, ментальні чинники тощо. Варто зазначити, що сприйняття є не константа, а явище, яке може змінюватися і піддаватися вихованню. Зміни у ставленні до архітектурного середовища пов'язані з досвідом особи; під впливом процесу вдосконалення особистості, підвищення її культурного і фахового рівня погляди можуть змінюватися. Науковці вказують на те, що компонентами художнього сприйняття є ерудиція, чутливість і співпереживання. Естетичні емоції, переживання, почуття у процесі сприйняття архітектурного середовища пов'язані із живим спогляданням. Сприйняття можна визначити як цілісний процес безпосередньої та опосередкованої взаємодії людини із середовищем, у результаті якої відбувається цілісне відображення середовища в образі [11, с. 16].

Таким чином, сьогодні важливим аспектом є освіченість, виховання споживачів у тій чи іншій формі включених у процес пізнання і перетворення міського середовища. Досліджено, що еволюція реорганізації міського оточення взаємопов'язана із розвитком сприйняття людей: з їхнім прагненням до змін, з відповідальністю і готовністю відстоювати свої інтереси. Тому долучення людей до формування міського середовища стимулює глибше пізнання та причетність до навколишнього оточення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевз М. Початки пам'ятко-охоронної та реставраційної діяльності у Львові / М. Бевз // Галицька брама. – 2010. – №10 (190). – С. 7–9.
2. Беляева Е. Архитектурно-пространственная среда города как объект зрительного восприятия / Е. Беляева. – М. : Стройиздат, 1977. – 127 с.

3. Буравченко С. Нова панорама Прикарпаття. Відтворення малих історичних міст регіону / С. Буравченко, О. Чижевський // Особняк. – 2001. – №2 (21). – С. 5–6.
4. Мардер П. Архітектура. Короткий словник-довідник [Текст] / П. Мардер, Ю. Євреїнов, О. Пламеницька та ін. / [під заг. ред. П. Мардера]. – К. : Будівельник, 1995. – С. 333.
5. Міжнародна хартія з охорони та реставрації архітектурно-містобудівної спадщини (Краківська хартія, 2000 р.) // Охорона культурної спадщини : Збірник міжнародних документів. – К. 2002. – С. 95.
6. Могитич Р. Нові риси програм регенерації середовища великого історичного міста (на прикладі Чернівців) / Р. Могитич // Архітектурний вісник. – 2003. – №4 (20). – С. 71–72.
7. Посацький Б. До концепції генерального плану Львова / Посацький Б // Архітектурний вісник. – 2003. – №1 (17). – С. 32–35.
8. Середюк И. И. Восприятие архитектурной среды / И. И. Середюк. – Львов : Вища школа, 1979. – 202 с.
9. Соколовський З. Б. Проблема збереження архітектурної спадщини Івано-Франківська / З. Соколовський // Матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми та інноваційні методи розвитку проектування». – 2011. – С. 97–103.
10. Шпільчак В. А. Станиславів–Івано-Франківськ: місто давнє і сучасне: серія «історичні місця України» / В. Шпільчак, З. Соколовський, М. Головатий. – Львів : Світ, 2011. – 272 с.
11. Шпільчак В. А. Педагогічне керівництво образотворчою діяльністю школярів: Курс лекцій. Ч.3 / В. Шпільчак, Є. Антонович. – Івано-Франківськ : Прикарпатський ун-т. – 1994. – 104 с.

УДК 7.038.42:7.05 (520)

Б. К. БОНДАРЕНКО

ФІЛОСОФІЯ АВТОМОБІЛЬНОГО БРЕНДУ LEXUS ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ВТІЛЕННЯ У СЕРЕДОВИЩНОМУ ДИЗАЙНІ ШОУ-РУМІВ

У статті визначені головні позиції філософії автомобільного бренду Lexus. На прикладі аналізу європейських, російських, українських та азійських шоу-румів визначені головні засоби, що сприяють розкриттю фірмового стилю Lexus в дизайні середовища.

Ключові слова: бренд, шоу-рум, дизайн середовища, Lexus.

Б. К. БОНДАРЕНКО

ФИЛОСОФИЯ АВТОМОБИЛЬНОГО БРЕНДА LEXUS И ПРИНЦИПЫ ЕЕ РЕАЛИЗАЦИИ В ДИЗАЙНЕ СРЕДЫ ШОУ-РУМОВ

В статье определены главные позиции философии автомобильного бренда Lexus. На примере анализа организации европейских, российских, украинских и азиатских шоу-румов, выявлены ведущие приемы, которые способствуют раскрытию фирменного стиля Lexus в дизайне среды.

Ключевые слова: бренд, шоу-рум, дизайн среды, Lexus.

В. К. BONDARENKO

PHILOSOPHY OF AN AUTOMOBILE BRAND OF LEXUS AND PRINCIPLES OF ITS REALIZATION IN ENVIRONMENT DESIGN OF SHOW-ROOMS